

Forum on China – Africa Cooperation (FOCAC), czyli o obecności Chin w Afryce i współpracy podejmowanej z państwami afrykańskimi

Bartłomiej Lewandowski 116256

Celem pracy jest przedstawienie rozwoju obecności Chin w Afryce, jaki ma miejsce od 2000 r. Omówione zostało powstanie FOCAC, jej struktura oraz działania podejmowane w jej ramach.

Warszawa 2022

Spis treści

Wstęp	2
Dlaczego Chiny inwestują w Afryce?	3
FOCAC.....	4
Struktura.....	4
Rozwój FOCAC i działania	6
Chiny-Afryka, a Covid-19	9
Wnioski.....	10
Bibliografia.....	10
Spis wykresów	11

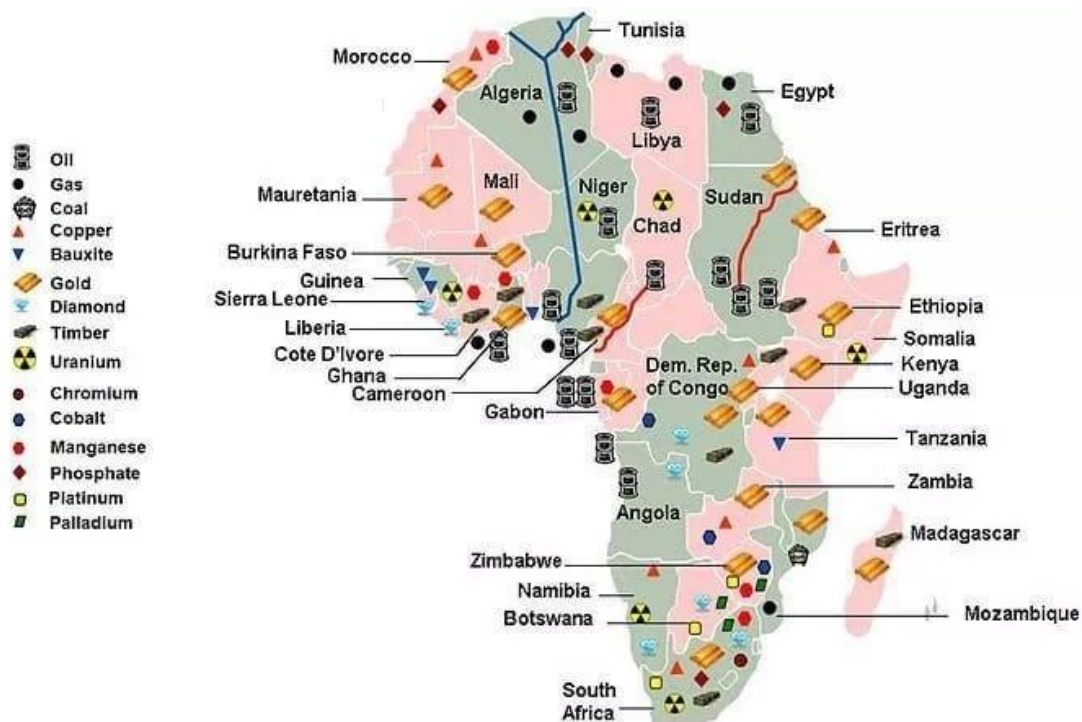
Wstęp

Czarny Ląd od wieków budzi zainteresowanie państw spoza jego granic. W obiekcie zainteresowań są przede wszystkim surowce naturalne i kruszce kryjące pod się pokładami ziemi. Państwa, będące niegdyś kolonizatorami, nadal utrzymuje ścisłe relacje z dawnymi suwerenami i starają się zachowywać swoje dawne strefy wpływów; z tą różnicą, że odbywa się to w sposób bardziej wysublimowany niż miało to miejsce jeszcze sto lat temu. Jednakże nie tylko państwa ze starego kontynentu interesują się Afryką i możliwościami jakie czekają na tych, którzy nawiążą relacje z uformowanymi tam państwami i wezmą udział we wspieraniu ich rozwoju. Od 2000 roku obserwowany jest dynamiczny wzrost obecności Chin w Afryce, a za jego początek można uznać powołanie do życia organizacji, która sformalizowała i znacząco wpłynęła na sposób w jaki prowadzone są relacje na linii Chiny-Afryka.

Dlaczego Chiny inwestują w Afryce?

Rosnące zaangażowanie państwa Chińskiego w Afryce trwa nieprzerwanie od lat 90-tych. Ten bogaty w surowce kontynent posiada zasoby kluczowe dla dynamicznego rozwoju gospodarki takie jak ropa naftowa co było widoczne po działaniach innych znaczących graczy areny międzynarodowej takich jak USA czy Rosja. Istotne są również złoża surowców strategicznych m.in. uranu, miedzi, kobaltu czy żelaza, a także kamienie szlachetne, złoto czy srebro.

Wykres 1. Położenie surowców naturalnych w Afryce.

Źródło: <https://www.legit.ng/1146046-richest-african-countries-terms-natural-resources.html> Dostęp: 18.05.2022

Brak stabilności w regionie może budzić wątpliwości wśród potencjalnych inwestorów, jednakże potencjalne korzyści przeważają i chętnych do alokacji kapitału nie brakuje. Afryka została uwzględniona w chińskim projekcie One Belt One Road, mającym za zadanie stworzenie globalnej, handlowej infrastruktury na wzór dawnego Jedwabnego Szlaku.

FOCAC

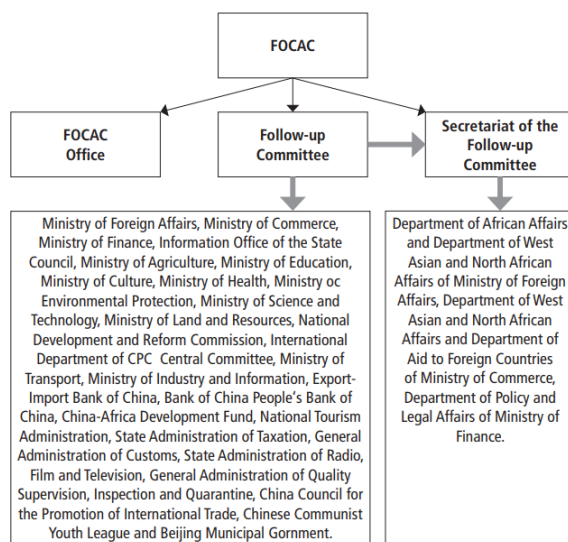

FOCAC (Forum on China – Africa Cooperation), czyli forum współpracy Chiny - Afryka zostało powołane do istnienia w 2000 roku. Stronami FOCAC są Chiny oraz 53 kraje afrykańskie, które ustanowiły relacje dyplomatyczne z Chinami i Komisją Unii Afrykańskiej. (Nie ma tu Eswatini, państwa, które nawiązało relacje dyplomatyczne z Tajwanem.) W teorii wszyscy członkowie są równymi partnerami, jednakże wielkość Chin w praktyce decyduje o jej wiodącej roli w organizacji.

Forum powstało w ramach inicjatywy ówczesnej minister spraw zagranicznych Madagaskaru Lili Ratsifandrihamanany, która zasugerowała, że Chiny powinny podążać za innymi krajami lub wspólnotami, które już miały ustabilizowane relacje z Afryką i unormować stosunki biorąc przykład znp. Forum Biznesu USA - Afryka, Szczyt UE - Afryka, CHOGM (ang. Commonwealth Heads of Government Meeting) czy TICAD (ang. Tokyo International Conference on Africa Development). W przeciwieństwie do wcześniej wspomnianych szczytów, których natura jest raczej doraźna, FOCAC od samego początku zostało zinstytucjonalizowane i stanowi pole do strategicznych rozmów na temat zdrowia, środowiska, handlu, finansów, bezpieczeństwa, polityki, ideologii i rozwoju społecznego.

Struktura

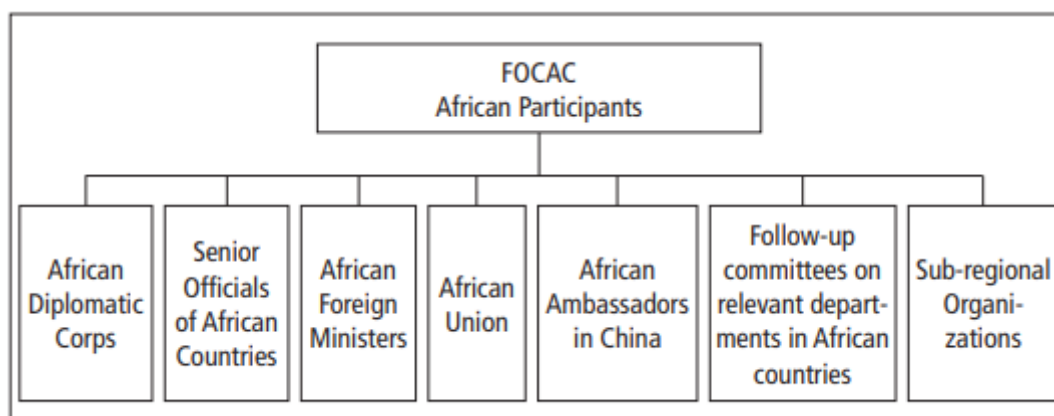
Wykres 2. Struktura organizacyjna FOCAC z perspektywy Chin.

Źródło: FOCAC Twelve Years Later Achievements, Challenges and the Way Forward, <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:538478/FULLTEXT01.pdf> Dostęp: 30.05.2022

Spotkania w ramach FOCAC odbywają się co trzy lata, a co drugi szczyt ma miejsce w Pekinie. W związku z wielowymiarowością działalności w skład organizacji wchodzi wiele podmiotów. Chińska strona organizacji jest wysoko scentralizowana. Oprócz samego biura FOCAC istnieje Komisja ds. śledzenia postępów prac, w skład której wchodzi chińskie podmioty państwowe takie jak ministerstwo spraw zagranicznych, ministerstwo handlu, finansów, rolnictwa, zdrowia, edukacji itd. Równolegle do komisji istnieje jej sekretariat, w skład którego wchodzi m.in. Departament Spraw Afrykańskich czy Departament Pomocy Krajom Zagranicznym Ministerstwa Handlu.

Wykres.3 Struktura organizacyjna z perspektywy krajów afrykańskich.

Źródło: FOCAC Twelve Years Later Achievements, Challenges and the Way Forward, <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:538478/FULLTEXT01.pdf> Dostęp: 30.05.2022

Z kolei z perspektywy krajów afrykańskich można mówić o zarówno scentralizowanej jak i zdecentralizowanej strukturze nacechowanej licznymi wielostronnymi powiązaniem. Wynika to z faktu, że FOCAC to de facto ponad 50 państw prowadzących działania dyplomatyczne z jednym, większym podmiotem jakim są Chiny.

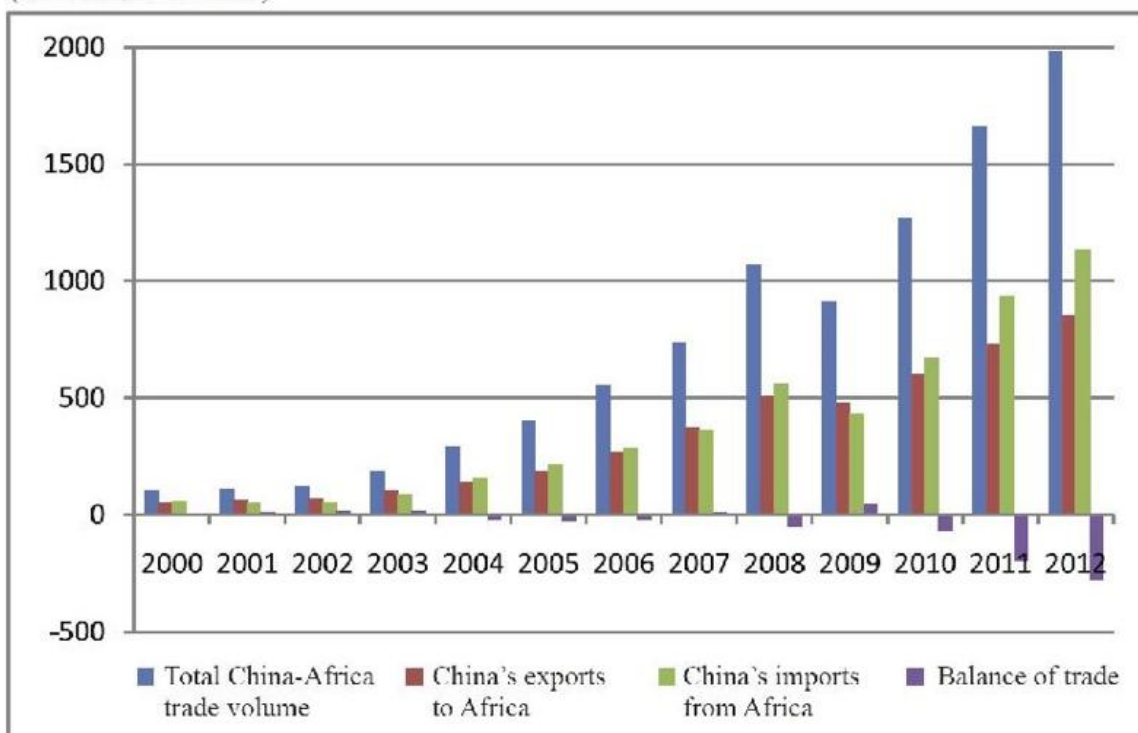
Afrykański korpus dyplomatyczny pełni istotną rolę w organizacji, dostarczając krajom afrykańskim informacji na temat postępów we wcześniej ustalonych w ramach szczytów założeniach. Co trzy miesiące lub co najmniej dwa razy w roku afrykańscy dyplomaci spotykają się z przedstawicielami chińskiej komisji ds. śledzenia postępów prac i omawiają ważne kwestie bądź organizują specjalne konferencje. Z kolei członkowie chińskiej komisji dzielą się informacjami na temat wdrażanych ustaleń i słuchają sugestii.

Rozwój FOCAC i działania

Sam rozwój organizacji można podzielić na kilka okresów (Shirley Ze Yu, 2022). Do czasu przystąpienia do WTO, Chiny nie były znaczącym państwem na arenie międzynarodowej, a ich obecność na kontynencie afrykańskim była marginalna. W 2000 roku podczas pierwszego szczytu, głównym celem FOCAC była zmiana tego stanu i zwiększenie zaangażowania handlowego. Ogólna polityka Chin prowadzona w relacjach międzynarodowych, która zakładała znaczne zwiększenie eksportu i nadwyżki na rachunku obrotów bieżących, różniła się od tej która była prowadzona w relacjach z Afryką. W ramach FOCAC starano się pobudzić import ze starego kontynentu. W ramach drugiego szczytu, który miał miejsce w 2003 roku w Addis Abebie, Chiny zaoferowały krajom z listy najsłabiej rozwiniętych (LDCs) bezcłowy import. Propozycja została entuzjastycznie przyjęta i do czasu kolejnego szczytu (2006) ponad 440 produktów z tych właśnie krajów można było eksportować do Chin bez płaćenia ceł. W tym 6 letnim okresie wielkość handlu pomiędzy Chinami, a starym kontynentem wzrosła ponad pięciokrotnie.

Wykres 4. Bilans handlowy Chin z Afryką lata 2000-2012

(Unit: US\$ 100 million)

Źródło: <http://en.people.cn/102774/8382258.html> Dostęp: 28.05.2022

Od trzeciego szczytu, który odbył się w Pekinie w 2006 roku wzajemna współpraca zaczęła wychodzić poza sam handel. Zwiększyło się zaangażowanie w obszary takie jak inwestycje bezpośrednie, finansowanie rozwoju czy pomoc międzynarodowa. Podczas szczytu chiński prezydent Hu Jintao zobligował się do podwojenia dotychczasowej wielkości pomocy oraz zaproponował preferencyjne pożyczki i kredyty dla krajów afrykańskich o łącznej wartości 5 miliardów dolarów. Innym istotnym rezultatem szczytu była zapowiedź powstania funduszu rozwoju Chiny-Afryka. Projekt wszedł w życie w czerwcu 2007 roku i stał się najważniejszą platformą dla chińskich inwestycji w Afryce. Fundusz głównie koncentruje się na branżach istotnych dla rozwoju gospodarczego Afryki takich jak rolnictwo, infrastruktura, wydobywanie zasobów naturalnych czy produkcja. Zaczęły pojawiać się strefy wolnego handlu, specjalne strefy ekonomiczne oraz parki przemysłowe dzięki czemu chińsko-afrykański handel odnotowywał kolejne wzrosty i Chiny stały się największym partnerem handlowym Afryki.

W 2009 roku na czwartym szczycie w Sharm el Sheikh zaoferowano kolejne preferencyjne pożyczki dla krajów afrykańskich o wartości 10 miliardów dolarów oraz specjalną pożyczkę dla sektora małych i średnich przedsiębiorstw w wysokości 1 miliarda dolarów. Omawiano zagadnienia związane z bezpieczeństwem żywnościowym, rolnictwem oraz rozbudową infrastruktury. Trzy lata później na kolejnym szczycie, który odbył się w Pekinie w 2012 roku, zapowiedziano nowe pożyczki w kwocie 20 miliardów dolarów. Chiny zobowiązały się do dalszego zacieśniania relacji ekonomicznych i handlu. Podkreślano znaczenie umów strategicznych. Od 2013 roku, kiedy to rozpoczęto wdrażanie inicjatywy One Belt One Road, pozycja Chin w Afryce uległa znacznemu umocnieniu. Państwo Środka zintensyfikowało swoje starania w celu rozbudowy afrykańskiej infrastruktury w postaci sieci energetycznych, telekomunikacyjnych, dróg, portów i szlaków transportowych. Handel dwustronny w 2014 roku był 22-krotnie wyższy niż w 2000 roku. Z kolei inwestycje Chin w Afryce były aż 60-krotnie większe (Xi Jinping, 2015).

W ramach szóstego szczytu w 2015 roku, który miał miejsce w Johannesburgu można mówić o rozpoczęciu kolejnego rozdziału w chińsko-afrykańskich relacjach. Prezydent Xi Jinping podkreślał istotę obopólnego zaufania i wiary w ekonomię wygrany-wygrany. Zapowiedział konkretne działania dotyczące uprzemysłowienia, modernizacji rolnictwa, rozbudowy infrastruktury, finansowania, rozwoju zielonej energii, redukcji ubóstwa, zdrowia, rozwoju kultury i utrzymania pokoju.

- Zobligowano się do wyszkolenia 200 tysięcy technicznego personelu i zapewnienia 40 tysięcy miejsc praktyk dla Afrykańczyków w Chinach.
- Zapowiedziano przeprowadzenie projektów rozwojowych rolnictwa na terenie 100 wiosek i wysłanie w tym celu 30 grup ekspertów oraz stworzenie mechanizmu współpracy pomiędzy chińskimi i afrykańskimi instytutami rolniczymi. Ze względu na nieurodzaj zdecydowano się przekazać równowartość miliarda renminbi (juanów chińskich) w postaci jedzenia dla dotkniętych krajów.
- Wsparcie w utworzeniu pięciu uniwersytetów skupionych na logistyce transportowej.
- Poruszono kwestie środowiskowe w postaci zapowiedzi wsparcia 100 projektów dotyczących czystej energii, ochrony dzikiej natury, promocji przyjaznej środowisku uprawy roli i budowy „smart city”.
- Handel miał zostać wsparty 50 programami pomocowymi.
- W celu zmniejszenia problemu ubóstwa miano przeprowadzić serie programów skupionych na kobietach i dzieciach. Zdecydowano się umorzyć niespłacone długi w formie dwustronnych rządowych, bez odsetkowych pożyczek, które były zaciągnięte przez najsłabiej rozwinięte kraje afrykańskie, a których zapadalność przypadała na koniec 2015 roku.
- Zapowiedziano wspieranie współpracy pomiędzy 20 chińskimi i 20 afrykańskimi szpitalami i unowocześnienie oddziałów. Obiecano kontynuację dotychczasowych działań i zapowiedziano zachęcanie producentów leków do zakładania swoich centrów produkcji Afryce, aby zwiększyć dostępność leków na lokalnych rynkach.
- Obiecano budowę 5 ośrodków kultury i zaopatrzenie 10 tysięcy wiosek w dostęp do telewizji satelitarnej. Miało powstać 2 tysiące możliwości edukacyjnych oraz 30 tysięcy stypendiów rządowych. Zaoferowane sponsorowania co roku 200 wizyt naukowców i 500 wyjazdów na studia do Chin oraz przeszkolenie tysiąca profesjonalistów medialnych.
- W celu wsparcia działań pokojowych przekazane miało zostać 60 milionów dolarów na wsparcie budowy i działanie afrykańskich sił do reakcji na sytuacji kryzysowych. Zapewniono kontynuację uczestnictwa w misjach pokojowych ONZ.

Aby upewnić się, że powyższe cele zostaną zrealizowane, zdecydowano się na przekazanie łącznie 60 miliardów dolarów w formie finansowego wsparcia. 5 miliardów w formie grantów

i nieoprocentowanych pożyczek, 35 miliardów pożyczek na preferencyjnych warunkach i otworzenie linii kredytowej na eksport, 5 miliardów na zwiększenie Funduszu Rozwoju Chiny-Afryka i specjalną pożyczkę na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw oraz 10 miliardów chińsko-afrykański fundusz współpracy ds. zwiększania zdolności produkcyjnych. Do 2018 roku tj. siódmego szczytu w Pekinie powstało wiele inicjatyw podwykonawczych wcześniej uzgodnionych celów. Do życia powołano m.in. Chińsko - Afrykańskie Forum Walki z Ubóstwem i Rozwoju, Chińsko - Afrykańskie Forum Młodych Liderów czy Chińsko-Afrykańskie Forum Think Tanków.

W ramach 7 szczytu poruszono zagadnienia polityczne; m.in. chińska strona stwierdziła, że demokracja nie jest jedyną drogą do rozwoju gospodarczego i zasugerowano poszukiwanie alternatyw, bardziej dopasowanych do krajowych uwarunkowań. Padły zapowiedzi kontynuacji inwestycji.

Rozbudowa infrastruktury coraz bardziej skupiała się na przestrzeni cyfrowej i wyższych technologicznie inicjatywach. Położona miała zostać podmorska sieć okablowania, która zapewni dostęp do szybkiego i taniego Internetu wzdłuż wybrzeża. Stworzono publiczną chmurę internetową, zbudowano centra przechowywania danych oraz dostarczono oprogramowania dla rządów. Chiny aktywnie promowały swój autorski odpowiednik systemu GPS, Beidou. W 2019 roku wsparło Etiopie w wypuszczeniu pierwszego własnego satelity na orbitę.

Chiny - Afryka, a Covid-19

W 2020 roku odbył się nadzwyczajny szczyt skupiający się na tematyce solidarności w walce z globalną pandemią Covid-19. Prezydent Xi Jinping przewodził szczytowi, który odbywał się w formie rozmowy wideo. Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych Antonio Guterres i Dyrektor Generalny Światowej Organizacji Zdrowia Tedros Adhanom Ghebreyesus uczestniczyli jako goście specjalni. Zapowiedziano współpracę w obszarze zdrowia, w tym podzieleniem się szczepionkami po ich opracowaniu. W ramach struktury FOCAC, wcześniej udzielone nieoprocentowane pożyczki z zapadalnością w 2020 roku miały zostać anulowane (Xi Jinping, 2020).

Ósmy (z regularnie zaplanowanych) szczyt odbył się w 2021 roku w Dakarze. Po raz pierwszy zaangażowanie państwa chińskiego zanotowało spadek w kwestii wielkości

finansowania przedsięwzięć (Shirley Ze Yu, 2022). Jego role miały przejąć przedsiębiorstwa z sektora prywatnego, planowo mające zainwestować 10 miliardów dolarów w ciągu 3 kolejnych lat. Obiecano dostarczyć miliard szczepionek przeciw Covid-19 z czego 60% miało być za darmo a pozostałe 400 milionów wyprodukowane na miejscu przez chińskie firmy i joint venture. Zapowiedziano kontynuację tworzenia inżynierskich miejsc pracy na starym kontynencie.

Wnioski

Moment stworzenia FOCAC oraz dołączenie Chin do WTO można uznać za moment przełomowy dla całej Afryki. Na horyzoncie pojawiło się państwo gotowe zainwestować znaczne nakłady pieniężne oraz know-how w rozwój całego obszaru. Pomimo i tak gigantycznego wzrostu współpracy pomiędzy Chinami i Afryką na przestrzeni ostatnich lat istnienia FOCAC, prawdopodobnie nadal nie osiągnięto w tym zakresie maksimum. Utworzenie AFCFTA- Afrykańskiej strefy wolnego handlu- może być motorem napędowym do dalszego rozwoju obustronnych relacji.

Wzrost obecności Chin w Afryce oraz stopniowe jej uzależnianie od siebie budzi niepokoje u pozostałych państw liczących się na arenie międzynarodowej. Niektórzy nazywają chińskie inwestycje kolonializmem XXI wieku. Należy zdawać sobie sprawę z faktu, iż nakłady ponoszone przez państwo środka z pewnością nie są wyłącznie spowodowane filantropijnymi pobudkami i są to działania skalkulowane w celu odniesienia korzyści takich jak np. dostęp do surowców i możliwość ich wydobywania, otwarcie ogromnego rynku zbytu na chińskie dobra itd. Jednakże nie da się ująć Chinom ich wkładu w rozwój wielu afrykańskich państw i działania na rzecz poprawy dobrobytu w całym regionie.

Bibliografia

- Anshan Li, Haifang Liu, Huaqiong Pan, Aiping Zeng, Wenping He; FOCAC Twelve Years Later Achievements, Challenges and the Way Forward, 2012, <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:538478/FULLTEXT01.pdf> Dostęp: 30.05.2022
- http://www.focac.org/eng/zftjkytbfh/202006/t20200618_7053441.htm Dostęp: 31.05.2022

- Jinping Xi, FOCAC, 2015 <http://www.dirco.gov.za/docs/speeches/2015/xi1204.htm>
- Stets Regina; Legit, 2018 <https://www.legit.ng/1146046-richest-african-countries-terms-natural-resources.html> Dostęp: 31.05.2022
- Ze Yu Shirley, FLIA, 2022 <https://blogs.lse.ac.uk/africaatlse/2022/02/03/what-is-focac-three-stages-the-new-china-africa-relationship-trade-economics/> Dostęp: 31.05.2022
- Ze Yu Shirley, FLIA, 2022 <https://blogs.lse.ac.uk/africaatlse/2022/02/04/focac-the-future-of-china-africa-relations-trade-forum-cooperation/> Dostęp: 31.05.2022

Spis wykresów

Wykres 1. Położenie surowców naturalnych w Afryce.

Wykres 2. Struktura organizacyjna FOCAC.

Wykres.3 Struktura organizacyjna z perspektywy krajów afrykańskich.

Wykres 4. Bilans handlowy Chin z Afryką lata 2000-2012.